

101. Sanatsal ürünlerin farklı bir dile aktarımında dikkat edilecek hususlar: Wilhelm Busch'un klasiği *Max ve Moritz*

Betül YALÇINKAYA AKÇİT¹

APA: Yalçinkaya Akçit, B. (2023). Special features to be considered when translating artistic products into another language: Wilhelm Busch's classic *Max and Moritz*. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 1656-1672. DOI: 10.29000/rumelide.1253868.

Öz

Retorik bir yapının ve etkileyici bir dilin ön planda olduğu edebi metinlerin çevirisinde dikkat edilmesi gereken hususlar diğer metin türlerine göre daha fazladır. Zira söz konusu olan bir yazarın belirli ölçütler belirleyerek oluşturduğu bir metindir. Bu noktada yazarın hangi edebi türü seçtiği, hangi dönemde yazdığı, mesajını nasıl anlatmak istediği gibi belirleyici hususlar bulunmaktadır. Aynı zamanda dil kullanımı, seçilen kelimeler ve biçimsel özellikler de çeviri sürecini zorlaştıran noktalardır. Bundan dolayı çeviri sürecinin üç aşaması olan analiz, transfer ve sentez sürecinde yürütülen yöntem olgusal ve teknik metin çeviri süreçlerinden ayrılmaktadır. Edebi bir eserin çevirisi sadece kelime ve cümle yapısından yola çıkılarak yapılan bir transferden ibaret olmayıp birçok edebi unsurun bir araya geldiği bir süreçtir. Tüm bu sebeplerden dolayı bir edebi metni farklı bir dil ailesine mensup olan başka bir dile hiçbir kayba uğratmadan aktarmak mümkün değildir. Ancak eşdeğerlik konusuna dikkat edildiği takdirde kaynak metne çok yakın bir metin oluşturmak mümkündür. Eşdeğerlik konusunda ise özellikle W. Koller'in belirlediği kriterler üzerinde durmakta fayda vardır. Bahsi geçen eşdeğerlik kriterleri anlamsal, sözdizimsel, fonetik/fonolojik, morfolojik, pragmatik, stilistik, ortografik, iletişimsel ve işlevsel vb. boyuttur. Bu çalışmada bir Alman klasiği olan Wilhelm Busch'un *Max und Moritz* adlı eseri ve Türkçe çevirisi *Max ve Moritz* incelenmiş ve söz konusu olan eşdeğerlik yönleriyle değerlendirilmiştir. Nesrin Çatak tarafından Türkçeye çevrilmiş olan eser, bir prolog ve epilog ile yedi epizottan oluşmaktadır. Çalışmada her bir başlık sayılan bakış açılarıyla incelenmiştir. Bu bağlamda kaynak metni belirleyen dilsel ve yapısal öğelerin hedef dile aktarımı tartışılmış ve bir çeviri eleştirisi yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Edebi Çeviri, Çeviri Eleştirisi, Eşdeğerlik, Wilhelm Busch, *Max ve Moritz*

Special features to be considered when translating artistic products into another language: Wilhelm Busch's classic *Max and Moritz*

Abstract

When translating literary texts, where rhetorical structure and evocative language come into their own, there are several criteria to consider than other types of text. Because it is a text that was created by an author according to certain criteria. At this point, there are crucial issues to be considered such as which literary genre the author chooses, the period in which s/he writes, and how s/he wants to convey his/her message. At the same time, language usage, choice of words and stylistic features are the points that complicate the translation process. Therefore, the method performed in the three stages of the translation process, namely analysis, translation, and synthesis, differs from factual and technical text translation processes. The translation of a literary work is not only a translation based

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Alman Dili ve Edebiyatı ABD (Ankara, Türkiye), btlyalcinkaya@ankara.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-6095-6440 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi:21.01.2023-kabul tarihi: 20.02.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1253868]

on word and sentence structures, but also a process in which many literary elements come together. For all these reasons, it is not possible to transfer a literary text into another language of another language family without loss. However, it is possible to create a text very close to the original text if the question of equivalence is considered. About equivalence, it makes sense to go into the criteria defined by W. Koller. The equivalence criteria are semantic, syntactic, phonetic/phonological, morphological, pragmatic, stylistic, orthographic, communicative, and functional etc. In this study, the German classic *Max and Moritz* by Wilhelm Busch and its Turkish translation *Max ve Moritz* were examined at their level of equivalence and were analysed. The German work, translated into Turkish by Nesrin Çatak, consists of a prologue and epilogue and seven episodes. In the study, each title was viewed from all perspectives. In this context, the transfer of the linguistic and structural elements of the source text into the target language is discussed and a translation criticism is performed.

Keywords: Literary Translation, Translation Criticism, Equivalence, Wilhelm Busch, *Max and Moritz*

Giriş

Çeviri söz konusu olduğunda çeviri ve çeviri işlemi gibi terimlerle kastedilenin ne olduğunu kavramakla başlamak çevirmen ve okur açısından gerekli bir ilk adım olarak görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın girişinde çeviri nedir sorusuna yanıt aramış bazı araştırmacıların ortaya koyduğu tanımlara değinmek yerinde olacaktır. Araştırmacıların üzerinde durduğu noktalar genelde bir iletişim yöntemi olan çevirinin bir süreç olduğu, alıcı ve gönderici işlemine bağlı olduğu ve bu nedenle seçenekler arasındaki seçimlerle ilişkili olduğu ve tabii ki yorumlama ve algılama sürecinden de geçtiğidir. Örneğin, Sager (akt. Snell-Hornby, 1986, s.334) çeviriyi, ikili bir iletişim eylemi olarak tanımlamaktadır. Ona göre çevirmen, kaynak dil mesajının alıcısıdır ve aynı zamanda onun hedef dildeki göndericisidir. Levy (Wilss, 1981, s.219) de çeviri sürecini teolojik bakış açısından bir iletişim süreci olarak değerlendirmektedir. Bu sürecin amacı ona göre hedef dil okuruna kaynak metin hakkında bilgi aktarmaktır. Çevirmenin yaptığı iş açısından ise (yani pragmatik açıdan) çeviri daima bir karar sürecidir. Bu aşamada sınırlı sayıda ardışık durum -ya da bir oyunda olduğu gibi sınırlı sayıda hamle- çevirmeni sınırlı sayıda alternatif arasından bir seçim yapmaya zorlamaktadır. Koller (2001, s. 260) ise çeviri sürecini bir metnin kaynak dilden hedef dile yazılı aktarımı olarak tanımlamaktadır. Aktarım ürünü olan çeviri ise belirli eşdeğerlik şartlarına uygun olmalıdır. Bunun için Coseriu'nun (akt. Wilss, 1981, s. 33) da belirttiği gibi aynı ifadeyi ve aynı mantığı başka bir dilin araçlarıyla (yani aslında anlamlarıyla) aktarma işine önem verilmelidir. Anlaşıldığı üzere, çeviri Sager ve Koller'de olduğu gibi bir süreç olarak tanımlanabilir. Ayrıca Coseriu'da olduğu gibi çevirinin amacını da belirlemek mümkündür. Coseriu bunun ötesinde çevirmenin bakış açısını, yani karar sürecini tanımına dâhil etmiştir. Verilen tanımlarda çeviri işleminde kaynak dil ve hedef dilin belirli bir ilişki içerisinde bulunması gerekliliği ise ortak bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Tanımlar ayrıca yalnızca çeviri süreci için değil çeviri ürünü olan metin için de eşdeğerlik ve değişmezlik gibi gereksinimler ortaya koymaktadır. Tanımlarda karşımıza çıkan çeşitliliğin nedeni ise çevirinin hangi unsurlarının odak noktada tutulduğudur. Günümüz dünyasında küreselleşmeyle birlikte edebi eserlerin çevirisinde gözlemlenen hızlı artış, çeviri işlemi ve sonuçlarına ilişkin sorunlar ve zorluklarla daha yakından ilgilenmeyi gerekli hale getirmektedir. Teknik metin ve olgusal metin çevirilerinde kesinlik ve kaynak metnin içeriği temeli oluştururken edebi metin çevirilerinde yalnızca içeriğin aktarımı değil dilsel yapının yeniden oluşturulması da oldukça önem taşıdığından edebi metin çevirisi daha karmaşık bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Edebi çeviri olarak adlandırılan sanatsal-yaratıcı çeviri, hedef dilde estetik olarak eşdeğer olanı, biçimsel olarak ise uygun olanı bulma çabası anlamına gelmektedir. Ancak biçimsel uygunluk veya yeterlilik çevirmen için

kaynak dildeki ifadeyi doğrudan hedef dilin biçimsel normlarına uygun hale getirmek anlamına gelmemelidir. Bunun aksine çevirmen hedef kitleyi ve hangi sosyal çerçevede ne hakkında konuşulduğunu dikkate almalıdır. Bunlar dikkate alınarak yapılan bir çeviride sözcük düzeyinde bir çeviri yetersiz kaldığından çevirmen, hedef dilin mevcut uzlaşımını göz önüne alarak uyumlaştırma olanaklarına başvurmalıdır. Elbette çevirmenin işi oldukça zordur. Zira çevirmen iki farklı dil ve kültüre sahip topluluk arasında bir aracıdır ve kaynak metnin genel etkisinden sapmamak için hedef metinde hangi dilsel araçları dâhil edeceğini bilmek durumundadır. Bu sebeple normlar sorunu çeviride özellikle önem kazanmaktadır (Kohrs, 2007, s.141). Edebiyattaki dil çeşitliliğini salt dilbilimin araştırma alanı içinde tanımlamak sürekli bir dönüşüm içinde olmaları ve buna bağlı olarak hızla eskimeleri nedeniyle oldukça zordur. Özel dillerin bir türü olan edebi dil, devirlere bağlı olarak çeşitli retorik figürlerle zenginleştirilen sanatsal ve estetik biçimiyle öne çıkmaktadır (Kohrs, 2007, s.142). Ayrıca her dönemin, her yazar ya da şairin ve her türün kendine özgü seçilmiş özellikleri olduğundan farklı bir dile çevrilecek her bir yazı, dönemi, kurgusal zamanını, yazarı ve türü gözetilerek ele alınmalıdır. Paschke'ye (2000, s.9) göre edebi çeviri, sahip olduğu bu biçimsel yapı özellikleri nedeniyle teknik ve olgusal metin çevirisinden ayrılmaktadır. Bununla ilintili olan sorunların çözümü ise hermenötik bakış açısına göre vakaya özgü ve sistematize edilemeyen yaratıcı bir canlandırma eylemidir. Çeviribilim ve yapısalcılık penceresinden ise daha bilimsel ve analiz edilebilir görünmektedir. Hermenötik ve çeviri çalışmaları genellikle bağdaşmaz çünkü hermenötiğin modern dünyayla çok az ilgisi olan yönlendirilmiş bir bilgi alanı ve daha çok tarihsel bir konu olduğuna inanılmaktadır. Genel kaniye göre hermenötik, çeviri işlemi salt insanî bir eylem olarak kabul edildiğinde çeviriyle ilişkili hale gelmektedir. Örneğin çevirmen, yalnızca anladıklarını anladığı biçimde çevirebileceğinden hermenötik devreye girer. Bunun ötesinde öznellik devreye girdiğinden artık hermenötik burada merkeze oturmaktadır (Aktaş & Koçak, 2012, s. 19). Birçok araştırmacı yalnızca teknik metinler için salt bilimsel ve salt eşdeğerlik ile değişmezlik olgularının anlamlı ve ilkesel olarak uygulanabileceği bir çeviri işleminin mümkün olabileceği görüşündedir (Kloepfer, 1966, s.9 v.i.). Bu türden bir sav, dil sistemlerini temel aldığından edebi çevirinin kendine özgü özellikleri ve onunla ilişkili sorunları çözmek konusunda yetersiz kalmaktadır. Elbette çeviri işleminde kaynak dilin hedef dile aktarımı sürecinde dillerin sınırlılıklarından kaynaklanan kayıpların yaşanması kabul edilebilirdir ki bu bir çeviri sorunu olarak ele alınmaktadır. Bu kayıpların farkında olunması ve çeviri işlemi sırasında yol gösterici olmaları beklenir. Çevirmen hedef dilin sınırlılıkları içerisindeki ihtimallerin farkında olarak bu sorunları gidermeye çalışmalıdır. Özellikle yazınsal metinlerin çevirisinde mesele yalnızca anlam aktarması olamayacağından çevirmenin 'yetenekleri' çeviri işleminde değerli olmaktadır. Bunun da ötesinde örneğin roman türünün çevirisinde gözetilecek öncelikler ile şiir türünün çevirisinden gözetilecek öncelikler farklılık göstermektedir. Şiir türünün kendine özgü kimi zaman kurallı ve değişmez özellikleri bulunmaktadır ve bunları hedef dilde eşdeğer bir şekilde aktarmak oldukça zordur çünkü her dilin sözdizimi ve sesletimi farklılıklar göstermektedir.

Sanatsal Ürünlerin Çevirisinde Gözetilecek Hususlar

Çeviri işlemi sadece bir ürünü hedef dile aktarmak değil aksine o ürünü bir kültürün dilsel veya pragmatik tüm öğelerini kullanarak yeniden oluşturmaktır. Bunun için sözlü veya yazılı tüm ürünler öncelikle bir analiz sürecinden geçmektedir. Bu noktada metin çözümlenmeli, dilsel ve diğer kültürel öğeler belirlenmelidir. İkinci aşama olan transfer sürecinde ise yardımcı elemanlar kullanılarak metin hedef dilde tekrar oluşturulmalıdır. Bu esnada elbette belirli normlara dikkat edilmelidir. Çeviri sürecinin son aşaması olan sentez aşamasında ise metin tekrar gözden geçirilmeli, eşdeğerliği tartışılmalı ve hedef kültürdeki algılanması üzerinde durulmalıdır (Wilss, 1977, s.16; Koller, 2001, s.89-

99). Nord'un (2002, s.19) da desteklediği üzere çeviri süreci bir hazırlık aşaması, uygulama aşaması ve değerlendirme aşaması olmak üzere üç aşamada gerçekleşmektedir.

Bu çalışmanın özünü oluşturan edebi metinlerde de bu aşamaları takip etmek gerekmektedir. Bu noktada çevirmenin öncelikle dikkat etmesi gereken husus metnin tamamen gönderici odaklı olmasıdır. Bir yazara ait olan etkileyici metinler (Alm. expressiver Texttyp) altında değerlendirilen farklı edebi türler, estetik kaygılar güden ve şekle vurgu yapan metinlerdir ve bu sebeple diğer metin türlerinden ayrı tutularak hedef dile/kültüre aktarılmalıdır (Stolze, 2008, s.113). Zira bu noktada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta edebi esere yönelik eşdeğerliğin belirlenmesidir. Perk ve Zengin'in (2017) de üzerinde çalıştığı bu noktalar bizi W. Koller'in eşdeğerlik kriterlerine yöneltmektedir. Koller (2001), eserinde eşdeğerlik kavramına ilişkin bir ayrıma başvurarak anlamsal, sözdizimsel, fonetik/fonolojik, morfolojik, pragmatik, biçimsel, ortografik, iletişimsel ve işlevsel eşdeğerlik türlerini belirlemekte ve metinlerin çevirisinde bunların odağa alınması gerektiğini savunmaktadır.

Bu çalışmada yer alan *Max ve Moritz* prolog ve epilog da içeren bir epizotlar dizisidir. Dram niteliği de taşıyan resimli hikâyenin dili ise kafiyeli ve kurallıdır. Bu sebeple metnin incelemesinde hem şiirsel özellikler hem de metin konuşmalar içerdiğinden dram türüne özgü özellikler dikkate alınmalıdır. Bu sebeple türün özelliğini koruyup korumadığı ve biçiminin hedef dile nasıl aktarıldığı önem taşımaktadır. Çeviri bitiminde metnin biçiminin aynı kalması onun metin türüne bağlı eşdeğerliğini koruduğunu göstermektedir. Bu eşdeğerliğe ulaşabilmek için elbette sözdizimine ve retorik figürlere (örn. baş yinelemesi, retorik soru vs.) dikkat etmek gerekmektedir. Şiirsel bir izlenimi yakalamak içinse özellikle fonetik/fonolojik, ortografik ve morfolojik eşdeğerlik üzerinde durmak gereklidir. Bu metinde hedeflenen bir diğer eşdeğerlik konusu ise anlamsal boyuttur. Bu noktada hem kelimelerin anlamsal olarak eşdeğerliği hem de metnin anlamsal boyutu dikkate alınmalıdır. Metnin dönemi ve yazarının iletmek istediği mesajların hedef kitleye ulaşması yine bu noktada değerlendirilmektedir.

Elbette metnin birebir karşılığını veren bir çeviri yapmak bu kadar faktörün önem taşıdığı bir süreçte oldukça zordur. Zira aynı anda tüm eşdeğerlikleri bir araya getirmek kaynak ve hedef dilin farklı dil ailelerinden geldiği de düşünülürse pek mümkün değildir. Her ne kadar çevirmenlerin hedefi okura olabildiğince yakın bir metin sunmak olsa da ortaya çıkan ürünün niteliği her zaman tartışmaya açıktır. Bu noktada J. Levy'nin okurda metnin orijinalini okuma illüzyonunu yaratan metodundan bahsetmek gerekir. İlizyonist metod olarak adlandırılan yöntemde hedeflenen, okur kitlesine hiçbir açıklama yapmadan metnin bir adaptasyon değil orijinal olduğunu hissettirmektir (Koller, 2001, s.295). Ancak tüm eşdeğerlikleri dikkate alarak bu hissiyatı vermek çevirmen için kültürel faktörler sebebiyle zorlayıcıdır. Neticede söz konusu olan etkileyici metinlerin eşdeğerlik ölçütü, sanatsal tasarımların arasındaki benzeşmedir.

Wilhelm Busch'un Klasik Max ve Moritz

14 Nisan 1832 yılında Wiedensahl'da dünyaya gelen Wilhelm Busch, Almanya'daki en etkili mizahi şair ve çizerlerden biriydi. İlk resimli hikâyeleri 1859'dan itibaren tek sayfalı eserler biçiminde yayımlanmıştır. Basılı kitap biçiminde ise ancak 1864'te *Bilderpossen* başlığı altında yayımlanmışlardır. 1870'lerden beri Almanya'da ünlenmeye başlayan Busch, halka hitap eden resimli hikâyeleri sayesinde öldüğü sırada bir "Alman mizah klasiki" olarak görülüyordu (Wessling, 1993, s.17; Kraus, 2007, s.112). Alman mizahının öncüsü olarak *Max ve Moritz*, *Fipps*, *Maymun*, *Plisch ve Plum* ve *Hans Huckebein* gibi günümüzde yaygın olarak tanınan eserler vermiştir. Eserlerinde burjuvanın kendini beğenmişliği ve çifte standart gibi belirli konuları işlemiş ve toplumsal grupların özelliklerini sık sık hicivli bir şekilde

eleştirmiştir. Busch, kaleme aldığı resimli hikâyelerinin çoğunu değersiz buluyor ve onları yalnızca birer para kazanma aracı olarak görüyordu. Yarıda bıraktığı sanat eğitimine devam edebilmesi ve uzun yıllar maddi açıdan ailesine bağımlı olmaktan kurtulması bu resimli hikâyeler sayesinde olmuştur. Kendini ciddi bir ressam olarak kabul ettirme girişimi, kendi standartları yüzünden başarısız olmuş ve Wilhelm Busch resimlerinin çoğunu yok etmiştir. Geride kalanlar genellikle doğaçlamalar veya renkli notlar biçiminde görüldüğünden bunların bir ressam kariyerine ait olduklarını düşünmek oldukça zordur (Ueding, 1986, s. 39). Yazar 9 Ocak 1908'de Mechthausen'da vefat etmiştir. Busch'un erken dönem eserleri arasında anılan *Max und Moritz – Eine Bubengeschichte in sieben Streichen* (T. *Max ve Moritz-İki Afacanın Yedi Haylazlık Öyküsü*) adlı resimli hikâyesinin ilk baskısı 1865 yılında yayımlanmıştır. Eserin kurgusu, Busch'un sonraki çalışmalarında da tekrarlanan, içerik, biçim ve estetik etki açısından çarpıcı düzenlilikler ve temel kalıplar içermektedir (Ruby, 1998, s.11). Bunun ötesinde *Max ve Moritz*'te yer alan birçok tekerleme Almanca'da özdeyiş olarak kullanılmaktadır. Geniş kitlelere ulaşan Busch'un eseri, 300'den fazla dile ve lehçeye çevrilmiştir. *Max ve Moritz* bugün en çok satan çocuk kitapları arasında yer almaktadır (Ruby, 1998, s.80). Eserin Türkçe çevirisi Nesrin Çatak tarafından yapılmış ve 2021 yılında Fihrist Kitap tarafından basılmıştır. Wilhelm Busch'un Almanca orijinal eserde kullandığı illüstrasyonlar Türkçe baskısına orijinal haliyle aktarılmıştır. Ayrıca Türkçe eserin ekinde Almanca orijinal metne de yer verilmiştir. Bu bağlamda eser, bu çalışma için uygun bir kaynak haline gelmiştir.

Max ve Moritz Busch'un diğer resimli hikâyelerinde olduğu gibi müstakil epizotlardan oluşmaktadır. Bir prolog ve bir epizodun yer aldığı eserde Max ve Moritz adlı iki yaramaz çocuğun hayatı yedi ayrı haylazlık hikâyesinde anlatılmaktadır. Eserin doruk noktasına *Altıncı Haylazlık* hikâyesinde ulaşılmakta ve *Son Haylazlık* hikâyesi Max ve Moritz'in hayatını kaybetmesiyle sonuçlanmaktadır. Eserin karakteristik özelliklerinden biri düzen ve kaos arasında süren daimî karşıtlıktır. Bu karşıtlık ise kahraman ve kurbanları arasındaki çatışmadan kaynaklanmaktadır. Düzen ve kaos arasındaki bu etkileşim, Max ve Moritz'in kaosa dönüştürdüğü düzenin ayrıntılı bir açıklamasıyla tanıtılmaktadır.

Busch'un *Max ve Moritz*'i kaleme aldığı dönemde yer alan benzer eserler göz önüne alındığında eser kişilerinin alışlageldik biçimde 'iyi' ve 'kötü' olarak kategorize edildiği anlaşılmaktadır. Ebeveynler, öğretmenler ve yetişkinlerin tamamı, çocuklar ve gençleri yaramazlıklarından dolayı cezalandırabilecekleri gücü meşrulaştıran 'iyi' kategorisinde yer almaktadır (Ueding, 1986, s.79-80). Ancak Busch'un eserlerinde bu ayrıma rastlanmaz. Onun çocuk karakterleri istisnasız kötü huylu ve agresif olsa da *Max ve Moritz*'de kötülükleri herhangi bir güdüden bağımsızdır ve salt bir aktif olma dürtüsünün sonucudur. Busch'un eserlerinden çocukların muhatap olduğu ebeveynler, öğretmenler ya da diğer yetişkinler de çocuklar kadar kötü huylu ya da agresiftir. Örneğin Öğretmen Lämpel kilisede iyi ve terbiyeli bir biçimde org çalsa da eserin sonunda Max ve Moritz'in idam edilmesini memnuniyetle kabul etmektedir. İyi huylu olarak anılan Fritz amca çocukları ayaklar altında ezilecek böceklerle eş tutmaktadır. Bu nedenle Ueding (1986, s.81) de Busch'un eserlerinde yer alan yaramaz çocukların, karşılarında duran yetişkinlerin terbiyeli ve tutucu tavrının altında gizlenen iki yüzlü yönlerini ortaya çıkardığını öne sürmektedir. Ona göre Max ve Moritz, yetişkinlerin ve öğretmenlerin tabulaşmış, güdüsel ve bilinçli hareketlerini görünür hale getiren birer provokatör rolünü üstlenmektedir.

Max ve Moritz eserinin dili kolay ve anlaşılırdır. Kurallı bir yapıya sahip olan şiirsel metin, kısa ifadelerden oluşmaktadır. Yazar bu noktada kafiyeyle oldukça dikkat etmektedir. Oldukça etkileyici bir dil kullanımının sonucunda ise hiçbir anlamsal boşluğa rastlanmamaktadır. Yazar akıcı bir şekilde kelimeleri anlamlı kullanmıştır. Aynı şekilde cümlelerin anlamsal boyutları hatta metnin anlamsal boyutu da tutarlıdır. Özetle yazar ses ahengiyle, kimi zaman konuşmalar içeren kısa cümlelerle bir

dönem eleştirisi de sağlamıştır. Eserde sözdizimsel, fonetik ve fonolojik, morfolojik, pragmatik, biçimsel ve ortografik özellikler dikkat çekicidir.

Yöntem

Wilhelm Busch'un *Max ve Moritz* adlı eseri W. Koller'in belirlediği eşdeğerlik özellikler baz alınarak incelenmiştir. Bu bağlamda erek ve hedef metin öncelikle biçem yönünden incelenmiştir. Diğer aşamada ses yapısında, sözdiziminde, ortografisinde, kelime yapısında ve anlamda gerçekleşen değişimler ortaya koyulmuştur. Çalışmada ayrıca metnin formunu korumak için seçilen biçimsel özellikler, sözcükler de değerlendirilmiştir. Son olarak hedef dile çevrilen metnin tümünün eşdeğerliği tartışılmıştır.

Birinci Haylazlık Hikâyesi

Bu haylazlık hikâyesinde Max ve Moritz'in Dul Bolte'nin tavuklarına tuzak kurup onları öldürmeleri anlatılmaktadır. Kaynak metinde görülen kısa ve kafiyeli cümleler hedef metne de aktarılmıştır. Ancak kaynak metinde yazarın takip ettiği kurallı kafiye şeması (aa,bb,cc,...) hedef dile aktarılamamıştır. Elbette farklı dil ailelerine mensup diller arası çevirilerde özellikle kafiye yapısı gibi biçimsel öğelerin hedef metne aktarılması güçtür. Bu nedenle çevirmenin burada biçimden çok anlamın aktarılmasına özen gösterdiğini söylemek mümkündür. Kaynak metnin mesajı hedef dile aktarılmıştır. Böylece metinsel anlam korunmuştur. İçerikte işlenen öğeler, kişiler ve konuya sadık kalınmıştır. Kaynak metnin ilk kıtası on dizeden oluşurken hedef metinde çevirmen sekizinci ve dokuzuncu dizelerin anlamını tek dizede aktarmayı tercih etmiştir.

Kaynak metinde tavukların acı içinde yakarışını ifade eden yansıma seslerde, "Kikeriki! Kikikerikih!" (Busch, 2021, s.116), derecelendirme yöntemiyle tavukların acı nidasının yükseldiği anlaşılmaktadır. Ancak hedef metinde aynı derecelendirmeyi görmek mümkün değildir, "Ü-üürü üüü! Ü-üürü üüü!" (Busch, 2021, s.13). Bu durumda okur kaynak metinde verilen acı nidasındaki artıştan haberdar olamamaktadır. Diğer yandan çevirmen, kaynak dilde verilen tavuk sesini (kikeriki) Türkçedeki karşılığı ile (ü üürü üüü) aktararak çeviri işleminde kültüre bağlı eşdeğerliği sağlamıştır. Aynı bölümde kaynak metinde yer alan "Ach, herje, herjemineh!" (Busch, 2021, s.116) sesleri hedef metne "Ah, hala bir şeyler ters gidiyor olmalı!" (Busch, 2021, s.16) ifadeleriyle aktarılmıştır. Kaynak metinde bir duygu ifadesi yalnızca yansıma seslerle verilirken hedef metinde yansıma ses yerine bir açıklamanın yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda bu çeviri örneğinde fonetik eşdeğerlik sağlanamamıştır. Ancak fonetik düzlemde yaşanan bu kayıp anlamsal boyuta taşınmamıştır. Kaynak metinde yer alan çaresizlik nidası hedef metinde yer alan açıklayıcı ifade ile anlamsal olarak karşılanmıştır.

Birinci Haylazlık hikâyesinin kaynak metni sözdizimsel olarak incelendiğinde kısa yan cümlelerin kullanıldığı görülmektedir.

"Einesteils der Eier wegen,

Welche diese Vögel legen,"

(Busch, 2021, s.115).

"İlk olarak; yumurtalarından dolayı,

Tavukların yumurtaları olur!"

(Busch, 2021, s.11)

Bu örnekte kaynak metindeki ilk dizenin ana cümle, ikinci dizenin ise yan cümle olduğu anlaşılmaktadır. Hedef metne bakıldığında ise sözdizimsel eşdeğerliğin bu anlamda korunmadan aktarıldığı

görülmektedir. Bunun ötesinde kaynak metinde yer alan yan cümle anlamsal olarak da farklılaştırılarak “Tavukların yumurtaları olur!” biçiminde hedef metne aktarılmıştır. Burada anlamsal eşdeğerliğin de sağlanamadığı görülmektedir. Aynı örnek üzerinden ortografik eşdeğerlik özelliklerine değinecek olursak, kaynak metinde dizelerin sonunda yer alan virgüllerin yalnızca ilk dize için eşdeğer olacak biçimde hedef dile aktarıldığı anlaşılmaktadır. Hedef metnin ikinci dizesinde kullanılan ünlem işareti, kaynak metnin ortografisiyle örtüşmemektedir. Ancak bu dizenin aktarımında gerçekleşen anlamsal kayma göz önüne alındığında ünlem işaretinin hedef metindeki ifadeyi güçlendirmek için tercih edilmiş olabileceği düşünülmektedir.

Sözdizimsel eşdeğerlik açısından incelenebilecek diğer bir örnek kümes hayvanlarının faydalarını anlatan ilk kıtanın son dizeleridir.

“In die Kissen und die Pfühle,
Denn man liegt nicht gerne kühle.”
(Busch, 2021, s.115)

“Tüylerinden yastıklar gibi,
Ve üşüdüklerinde ısınabilmek için.”
(Busch, 2021, s.11)

Kaynak metnin ilk dizesinde Almanca “Kissen” ve “Pfühle” sözcükleri yer alırken hedef metne yalnızca “Kissen” sözcüğü aktarılmıştır. “Pfühle” sözcüğünün hedef dile aktarımı gerçekleşmediğinden sözdizimsel eşdeğerlik sağlanamamıştır. Bununla birlikte anlamsal olarak da kısmi bir kayıp ortaya çıkmaktadır. Hedef metinde yer alan ilk dizeyi sözdizimsel ve anlamsal eşdeğerliği sağlamak için “Tüylerinden yastık yorgan gibi,” biçiminde hedef dile aktarmak mümkündür.

Birinci Haylazlık hikâyesinde morfolojik eşdeğerlikle ilgili incelemeler yapıldığında örneğin ilk dize olan “Mancher gibt sich viele Mühe” ifadesinde Almanca “Mühe” sözcüğündeki son sesin düşürülerek (Busch, 2021, s.115) yazıldığı görülmektedir. Almancada kafiyeyi oluşturabilmek ve biçimsel olarak belirli bir şablonu takip edebilmek adına, bu türden ses düşmeleri nadir değildir. Almanca dil yapısının ses düşmelerine elverişli olması da elbette bu anlamda bir kolaylık sağlamaktadır. Ancak bu örnekteki gibi hedef dilin Türkçe olduğu çeviri ürünlerinde son seslerde yaşanan düşmeler anlamsız ifadelerle yol açabileceğinden aktarımı genelde mümkün olmamaktadır. Bu bağlamda incelenen kaynak metinde yer alan morfolojik olayın hedef dile aktarımının mümkün olmaması nedeniyle eşdeğerlik sağlanamadığı anlaşılmaktadır. Bu örnek hedef dile “Bazı insanlar beslemeyi severler,” (Busch, 2021, s.11) biçiminde aktarılmış ve görüldüğü üzere, kaynak metinde olmamasına rağmen hedef dile aktarımda “insanlar” sözcüğü eklenmiştir. Hedef dilde Almanca “Mancher” ifadesi için “kimileri”, “bazıları” gibi eşdeğer sözcükler olmasına rağmen hedef dilde anlamı netleştirmek ve anlatımı güçlendirmek adına, sözdizimsel eşdeğerlikte bir sapma gerçekleştirilmiştir.

Kaynak metnin bir sonraki dizesindeki “Mit dem lieben Federvieh;” (Busch, 2021, s.115) ifadesinde yer alan “Federvieh” sözcüğü Almancada çoğul eki olmaksızın çokluk ifade etmektedir. Hedef metinde bu sözcüğün karşılığı “kümes hayvanları” olarak çoğul ekiyle aktarılmıştır. Burada, kaynak ve hedef dillerin morfolojik farklılıklarından kaynaklanan nedenlerle morfolojik bir eşdeğerlikten söz edilemese de anlamsal açıdan hedef dilde kullanılan ifade eşdeğerliği sağlamaktadır.

Kaynak metnin dikkat çekici biçimsel özellikleri arasında tekerlemeli söyleyiş biçimi ve her bir haylazlığın sonunda yer alan tekrar dizeleri görülmektedir.

“Dieses war der erste Streich,
Doch der zweite folgt sogleich.”
(Busch, 2021, s.117)

“Bir haylazlığın daha sonuna geldik,
İkincisi ise bundan hemen sonra!”
(Busch, 2021, s.21)

Bu tekrar dizeleri kaynak metnin karakteristik biçimsel özelliklerinden biridir ve hedef metinde de her bir haylazlığın sonunda tekrar edecek biçimde aktarılmıştır. Ancak kaynak metnin kafiyesi hedef metne aktarılmadığından kaynak metindeki tekerlemeli söyleyişin yarattığı etkiye hedef metinde ulaşılamamıştır. Oysaki küçük bir değişiklikle kafiyeyi kaynak dile uydurmak ve tekerlemeli söyleyiş biçimini hedef dile aktarmak şu şekilde mümkündür: “Son verdik bir haylazlığa daha, / İkincisi ise hemen bundan sonra.”

İkinci Haylazlık Hikâyesi

İkinci Haylazlık hikâyesinde Max ve Moritz Dul Bolte'nin tavuklarıyla ilgili yaramazlıklarına devam etmektedir. İkinci hikâyenin ilk kıtasında görüldüğü üzere kaynak metin yazarının takip ettiği kafiye şeması (aa,bb,cc,...) hedef metne (ab,cd,de,...) aktarılmamıştır. Sözdizimsel açıdan ise kaynak metindeki cümle yapısının metnin genelinde eşdeğer biçimde aktarıldığı ancak bazı örneklerde cümle yapılarında sapmalar olduğu görülmüştür.

“Max und Moritz im Verstecke
Schnarchen aber an der Hecke,
Und vom ganzen Hühnerschmaus
Guckt nur noch ein Bein heraus.”
(Busch, 2021, s.120)

“Max ve Moritz saklanmış,
Görüyor musunuz çitlerin arasında?
Eh, güzel bir ziyafet çektiler, değil mi?
Geriye sadece bir but kalmış gibi.”
(Busch, 2021, s.30)

Bu örnekte kaynak metinde yan cümlelerle verilmiş ifadeler hedef metne soru cümleleri biçiminde aktarılmış ve sözdizimsel eşdeğerlik sağlanamamıştır. Ayrıca sözdiziminde görülen bu sapmanın anlamsal açıdan kaymalara yol açtığı da görülmektedir. Hedef metnin anlatımını güçlendiren ve alıcının dikkatini canlı tutmaya yarayan bu tür sapmaların nedeni anlaşılır olsa da kaynak metin iletisini kısmen aktarabilmiştir.

“Laut ertönt sein Wehgeschrei,
Denn er fühlt sich schuldenfrei.”
(Busch, 2021, s.120)

“Zavallı köpeğin bağıışı,
Güçlü bir şekilde yankılanıyordu.”
(Busch, 2021, s.30)

Bu dizelerde Bolte'nin köpeği Stolz'tan bahsedilmektedir. Bolte bilmeden onu suçlar ve onu kaşıkla kovalar. İlk dizenin hedef metne aktarımında kaynak metinde olmamasına rağmen köpek için “zavallı” ifadesi eklenmiştir. Ayrıca kaynak metinde köpeğin kendini suçsuz hissettiği ifade edilirken hedef metinde buna işaret eden herhangi bir ifadeye yer verilmemiştir. Böylece bu örnekte kaynak metnin mesajı hedef metne tam olarak aktarılamamıştır. Kaynak metindeki yan cümle hedef metne aktarılmadığından ve kaynak metinde olmayan bir ekleme yapıldığından sözdizimsel eşdeğerlik de sağlanamamıştır. Bu durum ise anlam açısından bir sapmaya yol açmıştır.

Morfolojik açıdan kaynak metnin “Daß es wohl das beste wär’,/Die Verstorb’nen, die hienieden“ (Busch, 2021, s.118) dizelerinde görülen ses düşmelerinin yine kafiye düzeni için düşürüldüğü anlaşılmaktadır.

Ancak hedef metinde Türkçenin yapısı buna elverişli olmadığından bu türden ses düşmelerine yer verilememiştir. Aynı hikâyenin devamında kaynak metnin “Ach, Frau Bolte weint aufs neu” (Busch, 2021, s.118) dizesi “Ah, Dul Hanım Bolte yine başladı ağlamaya” (Busch, 2021, s.24) biçiminde hedef dile aktarılmıştır. Hedef metne eklenen “Hanım” hitap sözü, kaynak metinde yer almadığından hedef metinde hem sözdizimsel hem de anlamsal eşdeğerlikte sapmalara neden olmaktadır. Aynı örnekte kaynak metinde yer alan “Ach” nidası hedef metne aktarılmış ve böylece hem fonetik hem de pragmatik eşdeğerlik sağlanmıştır.

Biçimsel eşdeğerlik açısından incelendiğinde kaynak metinde yer alan bir söz sanatının hedef metne aktarımı dikkat çekmektedir.

“Schnupdiwup! Da wird nach oben Schon ein Huhn heraufgehoben; Schnupdiwup! Jetzt Numro zwei; Schnupdiwup! Jetzt Numro drei; Und jetzt kommt noch Numro vier; Schnupdiwup! Dich haben wir!” (Busch, 2021, s.119)	“Hey! Bu çok kolay! İşte biri takıldı oltaya. Hop! Bu ikincisi. Hop! Bu da üçüncüsü. Ve sıra dördüncüsüne geldiğinde; Hop! O da atladı oltaya...” (Busch, 2021, s.27)
---	---

Kaynak metinde görülen “Schnupdiwup!” nidasının dize başlarında dört defa tekrar edilmesiyle baş yinelemesi söz sanatına yer verildiği görülmektedir. Hedef metne bu nida “Hop!” sözcüğü ile aktararak yalnızca üç tekrar yapılmıştır. Kaynak metnin ilk dizesindeki “Schnupdiwup!” nidası hedef metne “Hey” sözü ile aktararak baş yinelemesi sanatı olan anaferin dışında tutulmuştur. Böylece kaynak metnin biçimi, hedef metne tam olarak aktarılamamıştır. Kaynak metin örneğinin sonunda yer alan ünlem işareti yerine ise hedef metinde üç nokta işareti kullanılmış ve bu nedenle hedef metinde ortografik eşdeğerlik göz ardı edilmiştir.

Üçüncü Haylazlık Hikâyesi

Eserin bu bölümünde Max ve Moritz, terzi Böck'ün namına leke sürmek ve onu rezil etmek için ona tuzak kurar. Evinin önündeki köprüyü keserek Böck'ün dereye düşmesine neden olurlar. Kaynak metinde çevirmenin takip ettiği kafiye şeması (aa, bb, cc,...) hedef dile aktarılamamış ve biçimden çok anlamsal öğelerin aktarımı ön planda tutulmuştur.

“Übrigens bei alle dem Ist so etwas nicht bequem!” (Busch, 2021, s.123)	“Biliyor musunuz? Yaşanan tüm bunlar Hiç de hoş değil.” (Busch, 2021, s.38)
---	--

Bu örnekte kaynak metin iki dizeden oluşurken hedef metnin bir bent olarak düzenlendiği görülmektedir. Kaynak metinde yer alan iki dize, bağlaçlı bir cümlelerin öğelerinden oluşurken hedef metnin ilk dizesine bir soru cümlesi eklenmiştir. Böylece kaynak metinde bulunmayan ve okurla etkileşim kurma işlevinde olan bu soru cümlesi, kaynak metnin anlamında sapmalara neden olmaktadır. Bunun yanı sıra hedef metne eklenen bu soru cümlesi sözdizimsel eşdeğerliğin sağlanamamasına neden olmaktadır. Kaynak metinde yer alan ünlem işaretinin hedef dile aktarılmaması ve kaynak metinden

farklı olarak hedef metne eklenen soru cümlesi için bir soru işaretinin kullanılması ise bu örnekte ortografik eşdeğerliğin de sağlanamadığını göstermektedir.

“D’rum so hat in der Gemeinde
Jedermann ihn gern zum Freunde.”
(Busch, 2021, s.121)

Hem de kasabada çok var,
Onunla arkadaş olmayı dileyen.
(Busch, 2021, s.32)

“Aber wenn er dies erfuhr,
Ging’s ihm wider die Natur.”
(Busch, 2021, s.122)

Fakat bu sözleri duyunca
Feleği şaştı.
(Busch, 2021, s.34)

Bu alıntılarda kaynak metinde yer alan ses düşmeleri yukarıda anılan benzer örneklerde olduğu gibi Türkçeye aktarılması mümkün olmayan morfolojik unsurlar olduğundan hedef metinde yer almamıştır. Bu durum, morfolojik açıdan bir eşdeğerliğe imkân vermese de anlamsal eşdeğerlik açısından bir engel oluşturmamıştır. Ancak bu bölümde anlamsal eşdeğerliği sağlamayan aktarımların olduğu da görülmüştür.

Alles macht der Meister Böck,
Denn das ist sein Lebenszweck.
(Busch, 2021, s.121)

Mesleği ile ilgili her şeyi bilirdi Terzi Böck,
Ömrünü bu işe adadığı için.
(Busch, 2021, s.32)

Kaynak metinde yer alan “Meister” (T. usta) sözcüğü hedef dilde karşılığı olmasına rağmen “terzi” sözcüğü ile karşılanmıştır. Türkçede “usta” ifadesi el sanatları ya da zanaatkarlar için kullanılsa da terzileri tanımlarken yaygın biçimde tercih edilen bir tanımlama olmadığı bilinmektedir. Bu nedenle hedef metinde bu sözcük yerine doğrudan “terzi” ifadesinin kullanılması anlam kazanmaktadır. Böylece pragmatik eşdeğerlik sağlanmış ancak anlamsal eşdeğerlikte sapma ortaya çıkmıştır.

G’rad als dieses vorgekommen,
Kommt ein Gänsepaar geschwommen,

Neyse ki tam da o sırada,
Şansa nehre yüzmeye gelen iki kaz,

Welches Böck in Todeshast
Krampfhaft bei den Beinen faßt.
(Busch, 2021, s.122)

Nefes nefese kalan Böck’ü
Boğulmaktan kurtardılar.
(Busch, 2021, s.36-37)

Kaynak metinde yer alan “Gänsepaar” sözcüğü bir erkek ve bir dişiden oluşan kaz çiftini ifade etmektedir. Ancak hedef dile “bir kaz çifti” biçiminde aktarılması mümkün olan bu ifade “iki kaz” biçiminde çevrilmiştir. Böyle bir aktarım kaynak metnin iletisinin hedef dile aktarımında anlamsal olarak sapmaların yaşanmasına neden olmaktadır. Aynı alıntıda yer alan “Todeshast” (T. ölüm telaşı) sözcüğü de hedef dilde karşılığı bulunmasına rağmen “nefes nefese” ifadesiyle aktarılmıştır. Bu ifade ölüm kalım savaşı içinde olma anlamını taşımamakla birlikte telaş içinde olmak anlamına gelmektedir. Bu nedenle bu örneğin hedef dile aktarımında anlamsal olarak eşdeğerliğin kısmen sağlandığını söylemek mümkündür.

“Hoch ist hier Frau Böck zu preisen!
Denn ein heißes Bügeleisen,
Auf den kalten Leib gebracht,
Hat es wieder gut gemacht.”
(Busch, 2021, s.123)

“Böck Hanım telaşlanır eve geldiğinde!
Sıcak ütüsü ile,
Bastırarak soğuk vücuduna,
İyileştirdi Terzi Böck’ü.”
(Busch, 2021, s.40)

Bu örnek üzerinden kaynak metnin iletisinin hedef dilde çok farklılaştığını ve anlamsal eşdeğerlik açısından büyük bir sapma ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Kaynak metinde yer alan “(jd) preisen” (T. birini övmek, üstün özelliklerini vurgulamak) eylemi hedef dile aktarılmamış, onun yerine kaynak metinde yer almamasına rağmen Bayan Böck’ün telaşlı halinden bahsedilmiştir. Ayrıca kaynak metinde kullanılan “Frau” hitap sözünün hedef dile aktarımında da anlamsal olarak eşdeğerliğin sağlanmadığı görülmektedir. “Frau” sözcüğü Almancada soy isimden önce kadınlar için kullanılan bir hitap biçimidir. Türkçede soy isimden önce kullanılan ve cinsiyet bildiren hitap biçimi “Bay/Bayan”dır. Ancak hedef metinde bunun yerine tercih edilen “Hanım” sözcüğü Türkçede soy isimden sonra değil isimden sonra kullanılan bir hitap biçimidir. Bu nedenle kaynak metinde verilen “Frau” ifadesinin yerine “Hanım” ifadesinin soy isimle birlikte kullanılması Türkçe hitap sözlerinin kullanımına aykırılık oluşturmakta ve pragmatik eşdeğerliği sağlamamaktadır.

Morfolojik eşdeğerlik açısından değerlendirildiğinde hedef metinde “ütüsü” sözcüğünde bir iyelik ekine yer verildiği görülmektedir. Ancak kaynak metinde ütünün sahibi ile ilgili bir bilgi bulunmamakta “ein heißes Bügeleisen” ifadesiyle yalnızca Bayan Böck’ün elindeki “ütü”den bahsedilmektedir.

Dördüncü Haylazlık Hikâyesi

Dördüncü Haylazlık hikâyesinde Max ve Moritz’in öğretmen Bay Lämpel’e kötülük olsun diye piposuna tütün yerine barut doldurmaları anlatılmaktadır. Öğretmen Bay Lämpel piposunu ateşleyince yaşanan patlama sonucu ortalık toz duman olur. Hikâyenin ilk kıtasında görüleceği üzere kaynak metindeki kafiye şeması (aa,bb,cc,...) hedef dile aktarılmadığından biçimsel bir eşdeğerlikten söz etmek mümkün değildir. Ancak önceki bölümlerden farklı olarak bu bölüm için hedef dilde kendi içinde tutarlı bir kafiye şeması oluşturulduğu görülmektedir. Tekerlemeli söyleyiş de bu bölümde kısmen aktarılmıştır.

“Max und Moritz unverdrossen,
Sinnen aber schon auf Possen,
Ob vermittelt seiner Pfeifen
Dieser Mann nicht anzugreifen.”
(Busch, 2021, s.124)

“Max ve Moritz durur mu hiç!
Düşünceler yine yaramazlık.
Piposu ile yapabilirlerse,
Bu zavallı adamla eğlenecekler.”
(Busch, 2021, s.44)

Alıntılanan kaynak metnin ilk dizesinde tamamlanmamış bir cümle yer alırken hedef metinde bu dize bir ünlem cümlesiyle verilmiştir. Kaynak metinle hedef metin arasında sözdizimsel eşdeğerlik ve ünlem işaretinin hedef metne eklenmesiyle de ortografik eşdeğerlik sağlanamamıştır. Hedef metinde yapılan bu sapma, hedef metin okuru açısından anlamı güçlendirse de çeviri süreçlerinin gerekliliklerini karşılamamaktadır. Aynı alıntının kaynak metninde kullanılan “Dieser Mann” ifadesinde kastedilen kişi öğretmen Bay Lämpel’dir. Hedef metinde de “bu zavallı adam” ifadesiyle öğretmen Bay Lämpel işaret edilse de kaynak metinden farklı olarak bir niteleme sıfatı (zavallı) eklenerek öğretmenin çaresizliği

vurgulanmıştır. Ancak kaynak metnin ilgili dizesinde öğretmeni niteleyici herhangi bir sıfat kullanılmadığından hedef metinde sözdizimsel ve anlamsal boyutta sapmalar oluşmaktadır.

“Woraus soll der Lehrer rauchen,
Wenn die Pfeife nicht zu brauchen?”
(Busch, 2021, s.126)

“Artık öğretmen Lämpel tütün
kullanamıyor,
Kabul edin bu kötü bir şakaydı.”
(Busch, 2021, s.50)

Bu örnekte, kaynak metinde yer alan dizeler hedef metne farklı bir anlam kazanacak biçimde aktarılmıştır. “Öğretmen nereden içecek tütününü, / kullanamazsa piposunu?” şeklinde bir çeviri ile hem anlamsal hem de biçimsel eşdeğerliğin sağlanması mümkün olabilirdi. Ancak hedef metinde kaynak metinde yer almayan “Kabul edin bu kötü bir şakaydı” ifadeleri eklenmiş ve kaynak metin ile anlamsal açıdan eşdeğerlik sağlanamamıştır. Kaynak metinde okura yöneltilen soru ise hedef metne aktarılmamıştır. Böylece soru cümlesi için gerekli olan soru işareti de hedef metne aktarılmadığından bu noktada ortografik bir eşdeğerlik sağlanamamıştır.

“Aber Moritz aus der Tasche
Zieht die Flintenpulverflasche,
Und geschwinde, stopf, stopf, stopf!
Pulver in den Pfeifenkopf.
Jetzt nur still und schnell nach Haus,
Denn schon ist die Kirche aus.”
(Busch, 2021, s.125)

“Moritz de cebinden,
İyi doldurulmuş bir barut fıçısı çıkardı,
“Ve işlem tamamdır, hop, hop, hop!
Döktük barutu pipoya, poh, poh, poh!
Çaktırmadan hallettik,
Gelsin bakalım Bay Lämpel, başlasın
eğlence.”
(Busch, 2021, s.46)

Hedef metnin ikinci dizesinde yer alan “iyi doldurulmuş” ifadesi kaynak metinde yer almamaktadır. Bu bağlamda burada hedef dile yapılan eklemeler nedeniyle hem sözdizimsel hem de anlamsal eşdeğerlik sağlanamamıştır. Aynı alıntıda kaynak metnin üçüncü dizesinde yer alan “stopf, stopf, stopf!” ifadesi barutun pipoya doldurulma aşamasında yapılan bastırma hareketinin çıkardığı sesi ifade eden yansıma ses için kullanılmıştır. Ancak hedef metne bu ifade “hop, hop, hop!” biçiminde aktarılarak tütün basma eyleminde yapılan hareketin sesinin aktarılmasına engel olmuştur. Ayrıca hedef metinde yer alan “poh, poh, poh!” ifadesinin karşılığı kaynak metinde bulunmamaktadır. Bu ifade hedef metne akıcılık ve hareket kazandırmış olsa da hedef metne kaynak metinde bulunmayan bir fonetik unsur eklenmiştir. Alıntının son iki dizesinde de anlamsal eşdeğerliğin sağlanamadığı görülmektedir. Hedef metinde yer alan sözdizimsel, anlamsal ve fonetik eşdeğerliklerde görülen sapmalara ek olarak bir de Max ve Moritz doğrudan konuşturulmuştur. Bunun için hedef metne kaynak metinde olmayan tırnak işaretleri eklemek durumunda kalınmış ve bu nedenle ortografik olarak da kaynak metinle eşdeğerlik sağlanamamıştır.

“Rums! Da geht die Pfeife los
Mit Getöse, schrecklich groß.
Kaffeetopf und Wasserglas,
Tabakdose, Tintenfaß,

“Bom! Pipo elinde pathıyor,
Korkunç bir çarpışma.
Cezve ve su bardakları,
Tütün kutusu ve sürahisi,

Ofen, Tisch und Sorgensitz
Alles fliegt in [im] Pulverblitz."
(Busch, 2021, s.126)

Sobası, masası, sandalyeler,
Her şeyden kaldı geriye,
Koca bir toz bulutu."
(Busch, 2021, s.49).

Dördüncü Haylazlık hikâyesinden verilen bu örnek incelendiğinde hedef metnin kaynak metinden bir satır daha uzun olduğu görülmektedir. Bunu nedeni ise kaynak metnin son dizesinin hedef metne iki dize biçiminde aktarılmasıdır. Kaynak metnin ikinci dizesinde yer alan "Mit Getöse, schrecklich groß." ifadesinin hedef metne aktarımında görülen sözcük düzeyindeki eklemeler ve anlamsal sapmalar da hem sözdizimsel hem de anlamsal eşdeğerliğin sağlanmasını engel olmuştur. Ayrıca kaynak metinde tekil olarak kullanılan su bardağı ve sandalye sözcükleri hedef metne aktarılırken çoğul biçimleri kullanılmıştır. Aynı şekilde hedef metinde yer alan iyelik ekleri de kaynak metinde yer almamaktadır. Bu türden bir ekleme ile morfolojik unsurların aktarımında sapmalar görülmektedir.

Beşinci Haylazlık Hikâyesi

Bu hikâye yaşlılara karşı saygılı davranılması gerektiği yönünde öğütlerle başlamaktadır. Ancak Max ve Moritz bu bölümde ağaçlardan topladıkları böcekleri Fritz amcanın yatağının içine koyarak ona kötülük yapma peşindedirler. *Beşinci Haylazlık* hikâyesinin girişinde yer alan dizelerde kaynak metinde takip edilen kafiye şemasına (aa, bb, cc, ...) sadık kalındığı görülmektedir. Ancak bu şiirsel özellik önceki bölümlerde olduğu gibi hedef metne aktarılamamıştır. Oysaki örneğin "İyi bakın! Her şeyin bir sonu var. / İşte böceklerin hazin sonu!" (Busch, 2021, s.62) bölümünde yapılacak olan bir değişiklik ile kafiyeyi sağlamak ve bu kısımda bir eşdeğerlik yakalamak mümkündür: "İyi bakın! Her şeyin var bir sonu. / İşte böceklerin hazin sonu!".

Beşinci Haylazlık'ın hedef metninde yer alan "Baş üstüne." (Busch, 2021, s.53) sözü, kaynak metinde bulunmayan ve tamamen Türk kültürüne ait bir ifadedir. Çevirmen anlamsal olarak tamamlayıcı gördüğü kelimeyi hedef metne ekleyerek hedef dil kullanıcısının kullandığı bir ifadeye yer vermiştir. Bu sözcüğün kullanımı keyfi olmakla birlikte anlaşılabilir ve günlük bir dil ile yazılan kaynak metnin çevirisinde de bu özelliğin aktarılmasını sağlamıştır. Çevirmen "Prosit!" (Busch, 2021, s.127) kelimesini de Türkçeye uygun bir ifade olan "Çok yaşa!" olarak çevirmiş ve anlamsal bir eşdeğerlik sağlamıştır. Ancak incelenen metinde anlamsal eşdeğerliğe etki eden bazı keyfi değişiklikler de gözlenmektedir. Zira *Beşinci Haylazlık*'ta bahsi geçen "Onkel" (T. amca) ikinci dizede (Busch, 2021, s.53) "Yaşlı birileri" olarak çevrilmiştir. Metnin devamında ise amca kelimesi kullanılmıştır.

Morfolojik eşdeğerlik bağlamında bakıldığında bu bölümde bir örnek oldukça göze çarpmaktadır. Bunlardan biri "Doch die Käfer, kritze kratze!" (Busch, 2021, s.128) ifadesidir. Almanca "kritzeln" (T. karalamak) fiilinden türeyen bu ikileme, böceklerin kaşındırmasını anlatmak için kullanılmıştır. Çevirmen bu noktada bir ikilemeyi değil, aksine retorik bir soru cümlesi olan "Ancak böcekler uyur mu hiç?" (Busch, 2021, s.59) ifadesini tercih etmiştir. Bir diğer morfolojik örnek ise çoğul kullanımı ile ilgilidir. "Das er nicht im Kalten sitze," (Busch, 2021, s.127) ifadesinde tek bir kişiden bahsedilmekte iken bu ifadenin "üşümemeleri" olarak hedef dile aktarımında -ler/-lar çoğul eki gözlemlenmektedir. Edebiyatta okura seslenme oldukça önemli bir teknik olup okuru düşünmeye teşvik etmek ve olay örgüsüne dâhil etmek için kullanılmaktadır. Kaynak metinde "-Denkt euch nur, welch' schlechten Witz / Machten sie mit Onkel Fritz!" (Busch, 2021, s.127) (Bir düşünsenize, hangi kötü şakayı / yaptılar Fritz amcaya) ifadesi yer almaktadır. Çevirmen bu kısmı "Onlar sadece düşünür, / Hangi haylazlığı yapsak

Fritz Amca'ya diye" (Busch, 2021, s.54) olarak hedef metne aktarmıştır. Anlamsal olarak eşdeğerlikten uzaklaşan bu ifade biçimsel açıdan retorik dili ve yazarın mizahi tavrını korumuştur. Kaynak metinde yer alan ""Danke, wohl bekommm' es euch!"/ "Danke," "wohl bekommm' es euch!"" (Busch, 2021, s.127) ifadesi hedef metne "Onlar da "Teşekkür ederim, siz de görün." Diyerek karşılık verecektir"/Siz de rica ederek karşılığımı verin." biçiminde aktarılmıştır. Kaynak metindeki tekrarlı yapının hedef metne aktarılmadığı ancak günlük hayatta kullanılan rutin ifadelerin aktarımında hedef metinde eşdeğerliğin sağlandığı görülmektedir.

Altıncı Haylazlık Hikâyesi

Bu bölümde Max ve Moritz'in Fırıncı Fritz ile ilgili yaramazlık hikâyesi anlatılıyor. Bu haylazlık hikâyesinde kaynak metnin kafiye şeması önceki bölümlerinde olduğu gibi (aa,bb,cc,...) biçiminde düzenlenmiştir. Ancak hedef metnin aynı dizelerinde bu kafiye şemasının aktarılmadığı görülmektedir (aa, bc, ca, ...). Kaynak metinde yer alan "Also will hier einer stehlen, / Muss er durch den Schlot sich quälen." (Busch, 2021, s.130) dizeleri hedef metne "Bir şeyler aşırılmak için, / Bacadan mı girmeli?" (Busch, 2021, s.66) biçiminde aktarılmış ve hem hedef metnin ikinci dizesinde kaynak metinde olmayan bir retorik soru eklenmiştir. Böylece sözdizimsel eşdeğerlikte sapmalar meydana gelmiştir. Oysaki "Kim çalacaksa bir şeyi, / Bacadan sıkışarak geçmeli." biçiminde yapılacak bir aktarımla hem sözdizimsel hem de anlamsal eşdeğerliğin sağlanması mümkündür. Bunun ötesinde elbette kaynak metnin kafiye şemasına da sadık kalınarak biçimsel öğelerin aktarımı da gerçekleşirdi. Hedef metin yazarı eklediği retorik soru unsuru ile metnin anlatımını güçlendirmiş ve hedef metin alıcısında metnin etkililiğini arttırmıştır.

Bu bölümde kaynak metinde kullanılan yansıma seslerin de hedef dile aktarılırken sapmaların meydana geldiği görülmektedir. Kaynak metinde kullanılan "Puff! Sie fallen in die Kist', / Wo das Mehl darinnen ist." (Busch, 2021, s.130) ifadesindeki "puff" sesi Max ve Moritz'in bacadan içeri girip düşüşlerini ifade etmek için kullanılmıştır. Ancak bu ses hedef metne "Oh!" sesiyle aktarılmıştır. Oysa bir yerden geçip düşme sesi olarak Türkçede bunun yerine "pof, pat, güm" gibi yansıma sesleri kullanmak mümkündür. Bu nedenle fonetik eşdeğerlik açısından bu aktarımda bir eşdeğerliğin sağlanamadığını söylemek gerekir. Bu dizinin hedef metne aktarımı "Oh! İki haylaz çoktan içerdeler, / Kara bir karga gibi oldular bacada." (Busch, 2021, s.66) biçiminde gerçekleşmiştir. Aktarımda görülen anlam farklılıkları da göze çarpmaktadır. Anlamsal olarak eşdeğer bir aktarım için "Poff! düştüler tekneye, / içi unla dolu olan." ifadeleri kullanılabilirdi. Bu öneride kafiye sağlanmıyorsa da anlamın aktarılması mümkün olacaktır.

Altıncı Haylazlık hikâyesinde görülen yansıma seslerin hedef dile aktarımı için verilebilecek bir diğer örnek ise "Knacks! Da bricht der Stuhl entzwei;" (Busch, 2021, s.130) dizesinde yer almaktadır. Bu ifade hedef metne "Kırt, kırt! Ve bir anda sandalye ikiye ayrılır;" (Busch, 2021, s.68) biçiminde aktarılmıştır. Görüldüğü üzere sandalyenin ikiye ayrılma sesi için kaynak metinde bulunmayan tekrarlı bir yansıma ses kullanılmıştır. Bunun yerine "Çatırt!" sesi hedef metinde fonetik ve sözdizimsel eşdeğerliği sağlamak için kullanılabilirdi. Bir diğer yansıma ses örneği ise fırıncı küreğini fırına sürerken kullanılmaktadır. "Ruff! damit ins Ofenloch!" (Busch, 2021, s.131) ifadesi hedef metne "Ha, ha! Hadi fırına!" (Busch, 2021, s.71) biçiminde aktarılmıştır. Burada görülen "ha, ha" fırıncının keyif içinde olduğunu çağırıtırsa da kaynak metindeki "ruff" sesi küreğin fırına sürülürken çıkardığı sesi ifade etmek için kullanılmıştır. Bu nedenle iki metin arasındaki fonetik eşdeğerliğin sağlanamadığı anlaşılmaktadır. Sonraki "Ruff! man zieht sie aus der Glut;" (Busch, 2021, s.131) dizesiyle kaynak metindeki yansıma sesin tekrarlandığı görülmektedir. Ancak hedef metinde bu yansıma ses tekrar edilmemekte ve farklı bir sesle karşılanmaktadır: "Off! Fırıncı közden aldığı onları;" (Busch, 2021, s.71). Hedef metinde yer alan bu

nida fırından çıkarılanların çok lezzetli görüldüğünü ifade ederken kaynak metinde yer alan yansıma ses yalnızca fırın küreğinin çıkardığı ses için kullanılmıştır.

Kaynak metinde fırıncı için kullanılan “Meister Bäcker” (Busch, 2021, s.131) ifadesi hedef metne “fırıncı” (Busch, 2021, s.70) olarak aktarılmış ve kaynak metinde yer alan “Meister” sözcüğünün (T. usta) aktarımı gerçekleşmemiştir. “Usta fırıncı” ya da “fırın ustası” gibi ifadeler hem anlamsal hem de sözdizimsel eşdeğerliğin sağlanması için uygun ifadelerdir.

Son Haylazlık Hikâyesi

Eserin son bölümünde Max ve Moritz önceki yaramazlıklarında olduğu gibi başarılı olamazlar ve akıbetleri değirmende öğütülmekle sonuçlanır. Kaynak metin yazarının yine (aa, bb, cc,...) biçimindeki kafiye şemasını takip ettiği görülmektedir. Hedef metinde ise bu şemanın aktarılmadığı anlaşılmaktadır. Kaynak metnin ilk dizisinde yer alan “wehe euch!” (Busch 2021, s.132) (T. vay halinize) ifadesi hedef metne “yazıklar olsun!” (Busch, 2021, s.75) olarak aktarılmıştır. Ancak Almancadaki ifade üzüntü belirtirken hedef metinde kullanılan Türkçe ifadede içerlemişlik ve üzüntü anlamları da yer almaktadır. Bu nedenle bu örnekte anlamsal bir eşdeğerlik sağlanamadığı anlaşılmaktadır. Bölümün sonunda kaynak metinde yer alan bir başka yansıma ses ise “Rickeracke! Rickeracke! / Geht die Mühle mit Geknacke.” (Busch, 2021, s.133) dizelerinde görülmektedir. Hedef metne “Kıtır kutur! / Öğütüverir değirmende.” (Busch, 2021, s.82) olarak aktarılmıştır. Görüldüğü kaynak metinde tekrarlanarak verilen yansıma ses hedef dilde tekrarlanmamış iki farklı yansıma sözcüğüyle aktarılmıştır. Oysa “katur kutur, katur kutur” ya da “kıtır kutur, kıtır kutur” biçiminde bir tekrarlamayla fonetik eşdeğerliğin sağlanması mümkün olabilirdi: “Katur katur! Katur katur! Değirmende öğütüverir.”

Kaynak metin yazarı çiftçinin konuşma biçimini ön plana çıkarmış ve onu yöresel ağızla konuşturmuştur: “Zapperment! dat Ding werd lichter.” (Busch, 2021, s.132). Bu türden ifadelerin hedef metne aktarımı oldukça güçtür. Zira burada pragmatik ve biçimsel eşdeğerliği sağlamak neredeyse imkansızdır. Çevirmenin hedef metne “Bu ne yahu! Neden hafif bu kadar!” (Busch, 2021, s.77) biçiminde aktardığı bu ifade anlamsal eşdeğerliği sağlanmıştır.

““Her damit!” Und in die Trichter / Schüttelt er die Bösewichter.” (Busch, 2021, s.132) ifadeleri kaynak metinde iki dize halinde verilmiştir. Ancak hedef metinde bu dizeler ““Yolla bakalım şu haylazları!” / Ve değirmenin içine / Koyar bu kötü çocukları.” (Busch, 2021, s. 81) biçiminde bir bent halinde verilmiştir. Bu nedenle bu örnekte kaynak metnin biçimsel özellikleri hedef metne aktarılamamış ve sözdizimsel eşdeğerlik sağlanamamıştır. Son bölümün son dizeleri incelendiğinde tekerlemeli söyleyişin dikkat çekici örneklerinden biri göze çarpmaktadır. Kaynak metnin son bölümü “Doch sogleich verzehret sie / Meister Müllers Federvieh.” (Busch, 2021, s.133) dizeleriyle son bulmaktadır. Bu dizeler hedef metne “Şimdi ise onlar, yiyecekleri oldular / Bay Müller’in kümes hayvanlarının.” (Busch, 2021, s.83) olarak aktarılmıştır. Görüldüğü üzere oldukça şiirsel bir söyleyişe sahip kaynak metin örneğinin bu özelliği hedef metne aktarılmamıştır. Oysa “Anında yedi onları, / Bay Mülleri’in kümes hayvanları” şeklinde bir çeviri hem şiirsel anlatımı hem de anlamsal eşdeğerliği sağlayacak bir öneri olabilir.

Sonuç

Yazılı çeviri süreci üç aşamadan oluşmaktadır. Bunlardan ilkinde metin analiz edilmekte, tür, dilsel özellikler, verilen mesaj ve metne bağlı diğer tüm ayrıntılar tespit edilmektedir. Bu bilgiler dâhilinde metin hedef dile transfer edilmekte ve o dilin özellikleri içerisinde yeniden yapılandırılmaktadır. Son

aşama olan sentez aşamasında ise hedef dile aktarılan metin kendi içerisinde ve kaynak metinle karşılaştırılarak son kez değerlendirilmektedir. Bu üç aşamanın sonunda ise bir çeviri ürün elde edilmektedir. Edebi metinlerde ise bu aşamalar oldukça detaylı bir çalışma gerektirmektedir. Zira edebi metinler, retorik yapının etkin olduğu etkileyici bir dile sahiptir. Gönderici odaklı olan edebi metinler yazarın üslubuna bağlı olarak ele alınmalı ve analiz edilmelidir. Öncelikle edebi tür belirlenmeli, daha sonrasında ise yazarın sözcük seçimi ve dil kullanımı, son olarak da anlatım şekli hedef dile transfer edilmelidir. Çevirmenin transfer sürecinde elde ettiği ürünün orijinali ile birebir örtüşmesi elbette zordur ancak beklenen belirli kriterlere bağlı olan eşdeğerliklerdir. Bu noktada özellikle W. Koller'in belirlediği kriterler üzerinde durulmaktadır. Bunlar; anlamsal, sözdizimsel, fonetik/fonolojik, morfolojik, pragmatik, stilistik, ortografik, iletişimsel ve işlevsel eşdeğerliklerdir. Bu çalışmada bu hususlara dikkat edilerek Wilhelm Busch'un *Max und Moritz* adlı eserinin çevirisi incelenmiştir.

Türkçe çevirisi Nesrin Çatak tarafından yapılmış olan, bir prolog ve epilog ile yedi epizottan oluşan eser hedef dilde form eşdeğerliğini korumuştur. Eser orijinalinde olduğu gibi şiirsel bir formda ve içerisinde konuşmalar barındırarak çevrilmiştir. Cümleler kısa ve dizeler şeklinde oluşturulmuştur. Almanca aslında yer alan kafiyelerin neredeyse tümü transfer sürecinde yok olmuş, bu durum da şiirin kurallı halini değiştirmiştir. Anlamsal eşdeğerlik bağlamında yapılan bir değerlendirmenin sonucundaysa kelimelerin anlamlarından ziyade cümle anlamına yönelik bir çeviri yapıldığı görülmüştür. Çoğu dize kelime kelimesine değil, cümlenin anlamını verecek şekilde hedef dile aktarılmıştır. Bu noktada bazı ifadelerin çevrilmediği, farklı çevrildiği ya da eklemeler yapıldığı tespit edilmiştir. Ancak belirtilmelidir ki eserin öğretici tavrı metnin anlamına bakıldığında bir değişikliğe uğramamıştır ve kaynak ve hedef metin farklı kültürlerle ait öğelerle aynı mesajları vermektedir. Sözdizimsel eşdeğerlik açısından bakıldığında ise bazı düz cümlelerin retorik sorular şeklinde verildiği görülmektedir. Ayrıca sözdizimi dillerin yapısı nedeniyle farklılık gösterse de çevirmen yan cümleler konusunda oldukça hassas davranmıştır. Aynı özen fonetik/fonolojik öğelerde de görülmektedir. Orijinal metinde sıkça kullanılan yansıma sözcükler, her örnekte anlamsal eşdeğerlik yakalanmasa da hedef dile aktarılmıştır. Bazı kelimeler ise pragmatik eşdeğerliğe uygun olması için değiştirilmiş ve hedef kültürde kullanımda olan ifadeler seçilmiştir. İncelemenin sonucunda morfolojik özellikler de ortaya çıkarılmış, ortografik değişiklikler tespit edilmiştir. Noktalama işaretlerinin iki dilde farklı kurallara bağlı olması sebebiyle metnin hedef dile aktarımında bazı dizelerin sonunda yer alan işaretlerin değiştiği görülmektedir. Son olarak belirtilmelidir ki çevirmen transfer sürecinde metnin biçimsel ve iletişimsel eşdeğerliğini korumuştur. Bir Alman klasiği olan *Max ve Moritz* adlı eserin bahsi geçen çevirisi anılan tüm unsurlar göz önüne alındığında başarılı bir aktarımdır.

Kaynakça

- Aktaş, T. & Koçak, M. (2012). Äquivalenz, Adäquatheit und Akzeptabilität in der Übersetzung von Literarischen Texten. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 1 (9), 17-27.
- Busch, W. (2021). *Max ve Moritz*. (Ç. Nesrin Çatak). İstanbul: Fihrist.
- Kloepfer, R. (1966). *Die Theorie der literarischen Übersetzung*. Dissertation. Freiburg: Freiburger Schriften zur romanischen Philologie-12.
- Kohrs, J. (2007). *Äquivalenz oder ethische Zensur? Zur Übersetzung deutscher Jugendsprachlicher Wendungen ins Litauische*. Kalbotyra.
- Koller, W. (2001). *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. München: Quelle & Meyer.
- Kraus, J. (2007). *Wilhelm Busch*. Hamburg: Rowohlt.
- Nord, C. (2002). *Fertigkeit Übersetzen*. Alicante: Editoriel Club Universitario.

- Paschke, P. (2000). *Metaphern und andere Probleme der literarischen Übersetzung am Beispiel von Daniele del Giudices „Das Abheben des Schattens vom Boden“*. Kassel.
- Ruby, D.(1998). *Schema und Variation. Untersuchungen zum Bildergeschichtenwerk Wilhelm Buschs* (= *Europäische Hochschulschriften*. Band 1638). Frankfurt am Main u. a: Lang.
- Snell-Hornby, M. (1986). *Übersetzungswissenschaft - eine Neuorientierung: zur Integrierung von Theorie und Praxis*. Tübingen: Francke.
- Stolze, R. (2008). *Übersetzungstheorien*. Tübingen: Narr Verlag.
- Ueding, G. (1986). *Wilhelm Busch. Das 19. Jahrhundert en miniature*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Wessling, B. (1993). *Wilhelm Busch – Philosoph mit spitzer Feder*. München: Wilhelm Heyne Verlag.
- Wilss, W. (1977). *Übersetzungswissenschaft, Probleme und Methoden*. Stuttgart: Klett.
- Wilss, W. (1981). *Übersetzungswissenschaft*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Zengin, D. ve Perk, D. (2017) *Analysekriterien bei der Übersetzung von literarischen Werken anhand der türkischen Märchen*. Über-setzen. (Re-)Konstruktionen im Translationsprozess Dr. Kovac Verlag. s. 341-357